

Biografia, eterna poveste

Lucian Blaga - 130 de ani de la naștere

de Anca LAZEA

În urmă cu 130 de ani în lumea satului românesc a fost primit cel care urma să devină poetul și filosoful de mai târziu. Lucian Blaga, cel de-al nouălea și ultimul copil al familiei Ana și Isidor Blaga, se naște în anul 1895 în satul transilvănean Lancrăm, lângă Sebeș-Alba, parte a Imperiului Austro-Ungar în acea vreme. Pentru viața lui Blaga ne stau mărturie două lucrări semnificative, recunoscute pentru statutul de autobiografii: *Hronicul și cântecul vârstelor*, care inițial ar fi purtat numele de *Amintiri* și romanul autobiografic *Luntrea lui Caron*, care a văzut lumina tiparului la aproape trei decenii distanță de la momentul scrierii, în anul 1990, la editura Humanitas, sub îngrijirea lui Dorli Blaga, unica fiică a autorului, cea care s-a ocupat cu atenție de opera tatălui său după moartea acestuia.

După patru ani de zile în care viața îi este marcată de semnul tăcerii, copilul Blaga pășește pe tărâmul cuvântului vorbit. „Totuși, împlineam aproape patru ani – și încă nu pronunțasem nici un cuvânt. Nici barem cuvintele de temelie ale vieții: «Mamă» și «Tată». Cazul, prezentând fețe atât de ciudate, nu putea să aibă decât două explicații, între care nici astăzi nu m-aș simți chemat să decid. Poate că starea mea embrionară se prelungea dincolo de orice termen normal pentru că avea în vedere un urcuș nu tocmai de toate zilele, sau poate o nefirească luciditate s-a vârat cu efecte de anulare, între mine și cuvânt.”¹ Tăcerile lui Blaga rămân un laitmotiv al existenței sale, despre care amintește cu exemple ilustrative recurent în lucrările sale autobiografice; ele apar de obicei în momente de tensiune interioară, fie ea pozitivă ori negativă. „Tăcerile acestea ieșeau deasupra când adâncurile începeau să se angajeze în legăturile mele cu lumea și cu ființele dimprejur. În asemenea clipe, orice salt jucăuș al cuvântului îmi devenea cu neputință. Cuvântul nu mă mai servea. Ceea ce spuneam se reducea la câte-o expresie autonomă, destinată să întrerupă golul. Golul aparent, care el însuși era expresia preaplinului.”²

Un lucru mai puțin cunoscut este că venirea pe lume a copilului este așteptată cu un dor din partea familiei. Lucian Blaga rămâne mezinul familiei: „S-a nimerit să fiu cel mai mic și să vin între cei de același sânge al casei întâmpinat oarecum cu dor. Trebuia să umplu un gol. Acesta era senti-

mentul familiei înainte de a mă naște: o nădejde fierbinte că voi putea să umplu un gol.”³ Înaintea nașterii sale, sora lui mai mică pierde. „Câteva luni înainte de a-mi lua locul hărăzit printre văzute și nevăzute, o surioară, ultimul copil înainte de mine, pe nume Lelia, mai trăia încă. Fetița nu avea decât doi ani. Într-una din zile, mica viață a fost curmată printr-un accident. [...] Câteva luni mai târziu mă înființam ca să țin locul unei amintiri. Înființarea mea a fost însă o dezamăgire, căci cu masca mea bătrânicioasă nu puteam în nici un fel să suplinesc surășul unei făpturi de vis.”⁴

Lumea satului românesc este spațiul mioritic în care Blaga trăiește, copil fiind, dar și cel pe care îl analizează în opera filosofică mai târziu, în trilogiile sale, fiind în același timp explorat și în sens literar. Casa în care a copilărit este descrisă ca „o clădire veche, destul de masivă în asemănare cu celelalte case dimprejur. Ne rămase de la moșul Simion Blaga, care fusese pe vremuri, până pe la 1870, preot în sat. [...] Trepte de piatră, cizelate de pași și netezite de ploi, suiau din curte în casă.”⁵ Împrejurimile sunt descrise și ele în *Hronic*: „Aceasta era lumea mea: casa, șura, stogul de paie de după șură, în care îmi făceam, în fiecare vară, un adevărat labirint. [...] Zarea mea spre răsărit era cuprinsă de Coasta cu viile și cu «râpele roșii», niște formațiuni geologice bizare, ca o arhitectură de poveste sau ca o așezare de temple egiptene, cu colonne de cremene și foc.”⁶

¹ Lucian Blaga, *Opere*, vol. 6 *Hronicul și Cântecul Vârstelor*, ediție critică de George Gană, București, Editura Minerva, 1997, p. 4.

² *Ibidem*, p. 133-134.

³ *Ibidem*, p. 6.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Ibidem*, p. 7.

⁶ *Ibidem*, p. 9.

Statutul de elev este pentru copilul Blaga neîndrăgit, deoarece îi îngreșează condiția esențială a vieții, așa cum o numește el, libertatea. Despre aceasta aflăm din *Luntrea lui Caron*: „o voință străină de-o copleșitoare putere, de natură aproape fizică și palpabilă, se întindea să-mi ia în stăpânire condiția esențială a vieții: libertatea.”⁷ Aceasta este recurent consemnată în autobiografia sa.

Adolent fiind, după ce epuizează resursele bibliotecii tatălui său și pe cele ale bibliotecilor din proximitate, el pune bazele primei sale biblioteci, folosind venitul procurat din vânzarea hainelor mai vechi ori a orelor de meditații prestate altor elevi. „În acel timp de violentă curiozitate intelectuală puneam, de altfel, și eu temei viitoarei mele biblioteci. [...] Cu suma încasată îmi cumpăram totuși un număr considerabil de volume filozofice din «Universal-Bibliothek»: *Corespondența lui Spinoza*, *Lumea ca voință și reprezentare* a lui Schopenhauer, *Prolegomenele* lui Kant și *Criticele*, o serie de dialoguri platonice, dar și alte opere, ieșite din alte teascuri, precum *Enigmele lumii* a lui Haeckel, carte ce tocmai în timpul acela făcea ravagii în rândurile intelectualilor din Europa Centrală. *Enigmele lumii*, de a cărei superficialitate putui să-mi dau seama numai vreo doi-trei ani mai târziu, devenise pentru mine pentru vreo câteva luni o carte de căpătâi. Eram în perioada naturalismului. Mi-am procurat și *Etica* lui Spinoza, pe urmele căreia mă pusese tot Haeckel. Mă luptasem cu axiomele spinoziene, cari scăpărau lumini, fără de-a îngădui totuși privirii să treacă prin ele, ca diamantele. Pentru înțelegerea *Etice* făceam uz de corespondența filozofului. Rar pentru începători o mai potrivită școală a abstracțiunii decât această corespondență a gânditorului de la Amsterdam cu diverși intelectuali ai epocii.”⁸ Din această expunere observăm influențele unor gânditori în formarea intelectualului de mai târziu.

Lucian Blaga a cultivat gustul pentru poezie încă de copil, dar primele creații nu au fost păstrate. A încercat să publice la diverse reviste ale epocii, atât poezie, cât și texte de inspirație filosofică. Debutul lui ca poet a avut loc în anul 1919, imediat după Unire. Volumul de poezie *Poemele luminii* și cel de aforisme, *Pietre pentru templul meu*,

apărute în perioada interbelică, produc un răsunet la nivel național prin noutatea și originalitatea pe care o aduc în peisajul cultural al epocii. Primul tiraj este epuizat într-un timp foarte scurt, iar datorită situației financiare, autorul propune curând o nouă editare.

Blaga conturează narativ în cele două lucrări ale sale profilul sinelui, cu mărcile identitare proprii vieții trăite – influențată de contextul specific al epocii, marcat de cele două conflagrații mondiale. Complementaritatea mărcilor identitare care întruchipează filosoful și poetul este reliefată într-un mod inedit în romanul autobiografic *Luntrea lui Caron*, autorul alegând să evidențieze aceste trăsături prin două personaje distincte. Unul este Axente Creangă, poetul și vocea naratorului, celălalt este Leonte Pătrașcu, filosoful, numit geamănul celui dintâi, acel *alter ego*. Această stare de îngemănare pe care o construiește ca pe o punte între cele două personaje urmărește tensiunile care se produc ca urmare a disonanței cognitive între identitatea poetului și a filosofului din viața reală, dar surprind și momente de similitudine și convergență în gândire.

Despre Blaga știm că a fost căsătorit cu fiica lui Coriolan Brediceanu, personalitate marcantă din zona Banatului în perioada Imperiului Austro-Ungar. Cornelia Brediceanu, cea care i-a devenit soție lui Blaga, a fost o femeie cultivată, jucând un rol important nu doar în viața personală a soțului ei, ci și în cea intelectuală. A fost cea care l-a susținut în demersurile sale de creație, sprijinind eforturile acestuia pe tot parcursul vieții lor împreună. Cei doi au trăit o poveste de iubire care a transformat-o pe Cornelia în muza creației poetului din prima tinerețe. Cei doi s-au întâlnit mai întâi la Brașov, dar relația s-a dezvoltat la Viena, acolo unde, după câțiva ani de zile, s-au reîntâlnit. Momentul este descris de Blaga în *Hronic*, de unde aflăm că prima dată o revede la Viena chiar în biblioteca universității, așteptând la rând pentru a intra în sală: „Printre cei dintâi care așteptau era domnișoara Cornelia. Puteam s-o privesc, căci ea nu-mi remarcase prezența în sală. Se alcătuisese în acei câțiva ani de când n-o mai văzusem frumoasă cu adevărat. [...] O priveam pierdut. Și, în ciuda tonului neutru al tuturor antecedentelor, inima îmi bătea inexplicabil.”⁹ Puțin trecuți

⁷ Lucian Blaga, *Luntrea lui Caron*, București, Humanitas, 2024, p. 114-115.

⁸ Lucian Blaga, *op. cit.*, 1997, p. 70-71.

⁹ *Ibidem*, p. 131.

de vârsta de 20 de ani, aceștia decid să se căsătorească, în ciuda împotrivirii familiei Brediceanu. Cornelia primește în romanul autobiografic numele Dora.

La un moment dat amintește în autobiografia despre anii în care a profesat ca diplomat în diverse părți ale Europei, perioadă în care, departe de hotarul natal, își pierde inspirația: „după ce am stat în străinătate vreo cincisprezece ani, dorul de țară putea să-mi ceară drepturile în cronica vieții mele? Nostalgia luase în mine intensități pe cale de-a mă îmbolnăvi. Căzusem pradă și unei sterilități, imaginația mea începea să se stingă, scânteia nu mai sărea. Și sufletul își crea compensații. Creștea în mine dorul de țară, cum crește inima într-un organism cu circulația sângelui compromisă. Și m-am întors.”¹⁰ Această experiență de viață a interacțiunii interculturale pe care a presupus-o activitatea sa profesională i-a îmbogățit și lărgit orizonturile în planul cunoașterii umanului. Deși, ca om, el nu agreea cercurile sociale care întrețineau relațiile de complezență, deși o etapă a vieții lui este marcată chiar de activități de acest tip, prin prisma activității sale de diplomat. „N-am găsit însă nicidată nici un grăunte de afinitate între firea mea și acea carieră pe care am îmbrățișat-o printr-un capriciu al sorții. [...] Nesociabilitatea mea din naștere nu putea să fie vindecată nici cu doze mici, nici cu doze mari de viața mondenă. În loc de a se atenua cu timpul, ea lua forme de maladie alergică.”¹¹

Virgil Nemoianu spune despre Blaga că „a dezvoltat un sistem filosofic complex în care notele relativității se fac clar auzite. O parte a sistemului său s-a cristalizat într-o teorie a culturii, prin care Blaga s-a străduit să definească anumite caracteristici specifice ale identității culturale românești, pornind de la valorile acesteia care fuseseră încorporate în poezia populară, ca de pildă în balada «Miorița». Potrivit lui Blaga, matricea culturală caracteristică a creației populare românești este dată de sentimentul spațiului ondulat, cu succesivele sale suișuri și coborâșuri, corespunzătoare peisajului natural cu dealuri și văi din care, de fapt, acesta se conturase.”¹² Spațiul mioritic este atent analizat de

Blaga în sistemul său filosofic, el fiind o matrice stilistică a gândirii românești. „Căci una e peisajul – punct de plecare a unei serii de efecte sufletești; altceva e spațiul-matrice ca orizont al inconștientului; și iarăși altceva e același peisaj inițial, asupra căruia se revarsă, ca un conținut într-o formă, un anume sentiment omenesc al fatumului. Peisajul, în acest din urmă înțeles, e integrat într-un angrenaj sufletesc. Peisajul devine receptacolul unei plenitudini sufletești.”¹³

Poziția singulară a lui Blaga în cultura românească este evidențiată și de Aurel Codoban în lucrarea *Filosofia ca gen literar*: „Formula filosofului-literat a proliferat pretutindeni în culturile neolatine și ni se pare o prezență semnificativă și în cultura noastră.”¹⁴ Despre Blaga s-a scris din vremea vieții lui și se scrie în continuare și astăzi. Multe lucrări au tratat atât opera, cât și viața sa. Viața lui a fost un alt centru de interes al specialiștilor curioși de existența celui în care recunoaștem o conștiință românească autentică. Un om flexibil în fața schimbărilor impuse de viață, martor al celor două războaie mondiale și actor pe scena interbelică românească, Blaga a fost redus la tăcere în perioada noului regim impus de ideologia comunistă. În ciuda acestei stări de fapt, Blaga denotă versatilitate în fața vicisitudinilor vieții și găsește mereu noi modalități de a-și păstra neștirbită cea mai importantă valoare morală a sa, pe care o consideră însăși condiția vieții lui – libertatea – așa cum aminteam anterior. El a trăit cu conștiința acestei flexibilități, despre care spune: „Mi s-a dat de multe ori în trecut să schimb zilei mele localitatea, mediul, slujba, societatea. De fiecare dată am izbutit, și doar în curs de câteva săptămâni, să mă adaptez în chip optim, în sensul salvării ființei mele.”¹⁵

Concluzionăm prin a spune că Lucian Blaga rămâne un reper al românilor prin prisma operelor sale care atestă mărturia unei epoci semnificative pentru dezvoltarea poporului nostru. Din perspectivă literară și filosofică, el surprinde această evoluție a poporului român prin ciclurile sale de existență în momente cheie ale parcursului politic și cultural de până atunci.

¹⁰ Lucian Blaga, *op. cit.*, 2024, p. 486.

¹¹ *Ibidem*, p. 189.

¹² Virgil Nemoianu, *Opere*, vol. 2 *Trilogia Romantismului*, București, Spandugino, 2014, p. 711.

¹³ Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, București, Humanitas, p. 171-172.

¹⁴ Aurel Codoban, *Filosofia ca gen literar*, ed. a II-a revăzută și adăugită, Cluj-Napoca, Idea Design & Print, 2005, p. 111.

¹⁵ Lucian Blaga, *op. cit.*, 2024, p. 270.